

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”

ГІСТОРЫЯ ДЭКАРАТЫЎНА-ПРЫКЛАДНОГА МАСТАЦТВА
БЕЛАРУСІ
Вучэбная праграма
на спецыяльнасці 1-18 01 01 “Народная творчасць”
напрамку спецыяльнасці 1-18 01 01-04 “Народныя рамёствы”

ЗАЦВЯРДЖАНА:

Кафедрай народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва установы адукацыі “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў” (пратакол №1 ад 28.08.2012 г.).

Загадчык кафедры НДМП

Шаура Р.Ф.

Мінск 2012

СКЛАДАЛЬНІК:

Л.У. Дамнянкова, дацэнт кафедры народнага дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва ўстанова адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат гістарычных навук.

Рэцэнзенты:

Лазука Б.А. кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт, загадчык адзела старажытнабеларускай культуры ІМЭФ НАН Беларусі.

Гулак А.А. кандыдат філалагічных навук, старшы выкладчык кафедры этналогіі і фальклору БДУКМ.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКМ

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Дысцыпліна “Гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі” з’яўляецца важнай часткай прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў творчых спецыяльнасцяў. У яе межах разглядаюцца пытанні ўзнікнення і развіцця дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва на беларускіх землях, асаблівасці формаўтварэння, мастацкія якасці і стылявыя змены.

Выкладанне курса “Гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі” арганічна звязана з шырокім колам спецыяльных дысцыплін мастацтвазнаўчага і культуралагічнага напрамкаў. Праграма курса «Гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі» распрацавана для спецыялізацыі “народныя рамёствы” і разлічана на засваенне студэнтамі матэрыялу па гістарычнаму і мастацка-вобразнаму развіццю твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў галіне прафесійнай і народнай дзейнасці. Яна ўключае матэрыял па гісторыі асноўных відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ад перыяду фарміравання старажытнабеларускіх княстваў да пачатку XX ст., ахоплівае найбольш значныя перыяды развіцця беларускай культуры і па сваёй структуры адпавядае перыядызацыі, якая склалася ў мастацтвазнаўчай практыцы.

Мэтай курса “Гісторыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі” з’яўляецца фарміраванне ў студэнтаў сістэмы тэарэтычных ведаў, якія будуць узбагачаць іх творчае мысленне, фарміраваць здольнасць да самаадукацыі, накіроўваць на рашэнне прафесійных задач.

Задачы курса:

- вызначыць асноўныя характарыстыкі твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва;
- сфарміраваць устойлівы інтарэс да гісторыі развіцця беларускага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, аценьваць яго як крыніцу творчай дзейнасці мастака;

Аб'ём і змест тэм праграмы абумоўлены неабходнасцю фарміравання ў студэнтаў здольнасцей разбірацца ў складаных праблемах мастацкага працэсу мінулага і ў сучаснасці. У выніку вывучэння дысцыпліны студэнты павінны **ведаць:**

- асаблівасці развіцця ДПМ Беларусі ад часоў фарміравання старажытнабеларускіх княстваў да XX стагоддзя;
- стылістычныя асаблівасці беларускага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва;
- месца і ролю беларускага дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва ў еўрапейскім мастацкім працэсе.

умець:

- разбірацца ў складаных праблемах мастацкага працэсу мінулага і сучаснага;
- вызначаць стылістычныя асаблівасці твораў ДПМ;
- выкарыстоўваць атрыманыя веды ў працэсе стварэння твораў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

Праграма дысцыпліны максімальна разлічана на 28 гадзін аўдыторных заняткаў. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў: лекцыі – 16, практычныя – 12 гадзін. У праграме змешчаны даволі шырокі спіс асноўнай і дадатковай літаратуры, што звязана з атсутнасцю ў цяперашні час абагульняючых прац па дэкаратыўна-прыкладному мастацтву Беларусі. Важнай часткай навучальнага працэсу з'яўляецца самастойная работа студэнтаў, якая складаецца са збору ілюстратыўнага і дадатковага матэрыялу па разглядаемых тэмах, падрыхтоўкі рэфератаў.

– ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№	Тэма	Колькасць аўдыторных гадзін		
		Усяго	Лекцыі	Практ. заняткі
1.	Этапы развіцця дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі.	2	2	
2.	Развіццё дэкаратыўна-прыкладнога	14	8	6

	мастацтва на беларускіх землях			
2.1.	Пабытовая і архітэктурная кераміка	4	2	2
2.2.	Мастацкае шкло.	4	2	2
2.3.	Мастацкі тэкстыль: дываны, шпалеры, тканіны, карункі, вышыўка	2		2
2.4.	Мастацкая апрацоўка металаў.	2	2	
2.5.	Мастацкая апрацоўка дрэва і косці.	2	2	
3.	Народнае дэкаратыўна-прыкладное мастацтва	12	6	6
2.1.	Асаблівасці традыцыйнай апрацоўкі дрэва	2	2	
2.2.	Традыцыйная беларуская кераміка і ганчарства.	4	2	2
2.3.	Традыцыйны беларускі тэкстыль.	4	2	2
2.4.	Вырабы з саломы, лазы, паперы (выцінанка). Беларускі народны роспіс.	2		2
	Усяго	28	16	12

ЗМЕСТ

1. Этапы развіцця дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі.

Перыядызацыя дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва Беларусі. Віды дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, асаблівасці іх развіцця, перыяды найбольшага росквіту, уплыў заходнееўрапейскіх стыляў і майстроў на развіццё дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва на беларускіх землях, ўсходнія ўплывы і іх праявы ў творах мясцовых майстроў, нацыянальныя асаблівасці.

Уплывы на развіццё дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва іншых відаў пластычных мастацтваў.

2. Развіццё дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва на беларускіх землях.

2.1. Побывавая і архітэктурная кераміка.

Кераміка часоў старажытнабеларускіх княстваў. Пашырэнне ручнога ганчарнага кола. Спосабы фармоўкі: выцісканне, налеп, выцягванне. Формы і асартымент (гаршкі, кубкі, міскі, збаны, патэльні) кухоннага посуду, ёмістасцей для транспарціроўкі вадкіх і сыпучых рэчываў (карчагі, слаі). Характар аздаблення і матывы: рады кропак, косых рысак, гарызантальныя ці хвалістыя

лініі, зашчыпы. Вытворчасць керамічнай пліткі; тэхналогія вырабу, выкарыстанне палівы; формы (квадрат, прамавугольнік, сегмент, складаныя па абрысу фігуры), дэкор (палівы, рэльефны дэкор), асаблівасці ўкладкі.

Беларуская кафля, прызначэнне і формы (сценныя, вуглавая, паясовыя, карнізныя, перамышкі, дахоўкі, балясіны, медальёны, каронкі і інш), віды (гаршковая, каробкавая). Характар аздаблення геаметрычныя ўзоры, выявы раслін і жывёл, сюжэтныя кампазіцыі на бытавыя, гістарычныя і рэлігійныя тэмы. XVI – першая палова XVII стст. – росквіт беларускага кафлярства. Паліхромныя палівы, характар дэкарыравання. Творы беларускіх “цаніннікаў” за межамі беларускіх зямель (Церамны палац Крамля, Круціцкі церам, Васкрасенскі сабор Наваіерусалімскага манастыра на Істры і інш.). Змены ў памерах, асаблівасці мадэліроўкі, выкарыстанне гіпсавых форм, дамінаванне кобальтавага роспісу (гістарычныя, батальныя і жанравыя сцэны, пейзажы, абразы) па гладкай паверхні ў кафлярстве XVIII ст. Рэльефныя паліхромныя пліткі, фасонныя дэталі (медальёны, карятыды, ільвіныя галовы і інш.) – праявы стылю мадэрн.

Беларускі фаянс. Мануфактура ў Сверхні і Целяханах. Уплывы італьянскага і французскага фарфора ў ранняй прадукцыі, у позніх вырабах – лаканізм і стрыманасць барочнага дэкару, мясцовы характар. Совеасаблівасць асартыменту свержанскай мануфактуры: (сталовы і дэкаратыўны посуд, пячная кафля, санітарна-гігіенічная кераміка), стрыманы дэкор, роспіс кобальтам, цёмна-зялёнымі, карычневымі фарбамі, раслінны і геаметрычны арнамент. Асартымент вырабаў Целяханскай мануфактуры: посуд, кафля, дэкаратыўная скульптура, разнастайныя керамічныя прадметы для культавых і свецкіх інтэр’ераў (камлекты аздабы камінаў, дробная пластыка, сталовы посуд і інш.); ужыванне празрыстых паліхромных паліў; выкарыстанне ў аздабе рэльефнага дэкару (жаночыя маскі, гірлянды з лістоў і кветак, букетаў) – масіўнасць прапорцый, цяжкаважкасць.

Мінскі фарфоровы завод, накірункі вытворчасці, асартымент.

2.2. Мастацкае шкло.

Старажытнабеларускае шкло. Спосабы прыгатавання і апрацоўкі шкляной масы: выдзіманне, выцягванне праз шаблоны-матрыцы, віццё, скручванне, залачэнне і серабрэннае. Упрыгажэнні (пацеркі, бранзалеты, пярсцёнкі, сроневыя кольцы), аптэкарскі і пабытовы посуд (флаконы, кілішкі, чаркі, кубкі, талеркі, графінападобныя сасуды), смальтавая мазаіка. Тэхнікі дэкарыравання: накладныя элементы - рэльефныя жгуты; шкляныя ніці, гравіраванне, разьба, роспіс золатам, эмалямі. Цэнтры рамяства: Полацк, Гродна, тураў, Наваградск і інш.

Асаблівасці развіцця беларускага шкла XIV- XVI стст. – вылучэнне дзвух перыядаў: першы – па другую палову XV ст.: рысы готыкі, запазычанні з заходнееўрапейскіх цэнтраў; распаўсюджанне венецыянскага, багемскага і польскага шкла; другі – XVI ст.: рысы рэнесанснага стылю, яснасць формы, завершанасць прапорцый, спосабы аздаблення каляровымі шклянымі ніцямі і жгутамі, пячаткамі з выявамі гербаў, роспіс эмалямі, фарбамі, золатам.

Развіццё вытворчасці шкла ў XVII ст., дробныя гуты і буйныя мануфактуры; шырокае распаўсюджанне неасветленага шкла (зелянковага, жаўтаватага або карычневага колер) для побытовага ўжытку, тэхналогіі адвольнага выдзімання ці ў форму. Разнастайнасць асартыменту (бутлі, збаны, куфлі, шклянціцы, чаркі, бакалы, кубкі, келіхі і інш.). Прыёмы аздаблення гарачым (ляпныя "выкрутасы", медальёны з ціснёнымі на іх геральдычнымі выявамі і клеймамі гутнікаў, ініцыяламі заказчыкаў) і халодным спосабамі (гравіроўка, шліфоўка і арміраванне шкла металам).

Шкляныя вырабы беларускіх мануфактур Налібак і Урэчча: асартымент (побытовы і мастацкі посуд, сталовыя камплекты і сервізы, пацешны посуд, асвятляльныя прыборы, люстэркі, дробная шкляная пластыка), віды шкла (бясколернае, каляровае, крышталь, рубінавае, малочнае), асноўныя тэхнікі аздаблення (алмазнае граненне, накладкі, гравіраванне). Тэматыка гравіровак, стылістычныя змены і ўплывы. Майстры (Дубіцкія, Рымашэўскія, Залескія, Санцэвічы і інш.).

Паступовы пераход да фабрычнай вытворчасці, укараненне новых тэхналогій, выкарыстанне больш дасканалых абсталяванняў – асаблівасці развіцця шкларобнай вытворчасці на працягу XIX – пачатку XX стст. Буйныя заводы ў в. Бярозаўка, Нова-Барысаве, акцыянерныя таварства. Тэхналогіі фармавання (свабоднае выдзіманне, выдзіманне ў формы, прасаванне); тэхнікі аздаблення: шліфаванне, гравіраванне, траўленне, эмалевы роспіс. Крышталі і асаблівасці яго дэкарыравання (граненне, шліфаванне, гравіроўка), матывы (“зорачкі”, “авёс шэры”, “лісце з фестонамі”, “вінаградзавы” і інш.). Змены ў формах і аздабах шкляных вырабаў адпаведна пануючым стылям і напрамкам.

Беларускае шкло XX ст., прадпрыемствы (завод “Нёман”, Барысаўскі завод), навацыі ў тэхналогіі (рознакалернае шкло: чырвонае, рубінавае, фіялетавае, зялёнае, сіняе, жоўтае, агатападобнае шакло, крышталі), формаўтварэнні, дэкоры. Аўтарскія трактоўкі формы і дэкару, павышэнне дэкаратыўнасці, зварот да традыцыйнай культуры. Творчасць У. Мурахвера.

2.4. Мастацкі тэкстыль: дываны, шпалеры, тканіны, карункі, вышыўка

Мануфактурная вытворчасць тканін на Беларусі. Тканіны ў інтэр’еры мяшчанскага і шляхецкага жылля. Слуцкая персіярня. Мастацкія асаблівасці слуцкага пояса. Прадукцыя Гродзенскіх каралеўскіх мануфактур. Ткацкая мануфактура ў Карэлічах.

Шпалерная вытворчасць на Беларусі, стылістычныя, мастацкія і тэхналагічныя асаблівасці вырабаў, іх віды. Цэнтры вытворчасці, Карэлічы, Слонім, Гродна.

Новыя тэндэнцыі ў развіцці вытворчасці дываноў у XX ст., іх нацыянальныя спецыфіка. Адраджэнне габелена ў 50-я гг. XX ст. на Беларусі.

2.4. Мастацкая апрацоўка металаў.

Апрацоўка металу і ювелірныя вырабы перыяду старажытнабеларускіх княстваў. Металлы і сплавы: жалеза, медь, бронза, волава, латунь, свінец, серабро, золата. Тэхнікі апрацоўкі і дэкарыравання: кавальства, чаканка,

гравіроўка, насечка, чарненне, зярненне, залачэнне, цісненне, філігрань, эмаліраванне. іх залежнасць ад прызначэння вырабу. Асартымент ювелірных вырабаў (бранзалеты, ланцужкі, падвескі, завушніцы, грыўны, скроневыя кольца, пярстёнкі, крыжыкі і інш.).

Крыж Еўфрасінні Полацкай (1161 г.) Лазара Богшы – славыты твор ювелірнага і эмальернага мастацтва старажытнабеларускіх зямель.

Пашырэнне звоналіцейнай справы ў XIV– XVI стст. Моладаўскі звонпамеры, характар аздаблення: наяўнасць фундацыйна-панегірычнага тэксту, арнаментальнай рэльефнай стужкі, выяў міфалагічных істот, герба, даты стварэння (1583 г.) і імя аўтара-людвісара (ковенскі майстар Мартін Гофман). Выраб буйнамаштабных прадметаў: ствалоў гармат, каваных і літых элементаў для будынкаў (кратаў, агароджаў, флюгераў, акоўкі брам і інш.). Накірункі разіцця ювелірнай справы: выраб прадметаў культавага прызначэння, зброі, посуду, аздоб і элементаў касцюма.

Асаблівасці кампазіцыйнага і дэкаратыўнага рашэнняў абкладаў і абразоў. “Лаўрышаўскае евангелле” – выразны твор ювелірнага мастацтва XV ст. Разнастайнасць літургічных прадметаў: запрастольныя і напрастольныя, алтарныя крыжы, даразахавальніцы, манстранцы, дараносіцы, паціры, кадзілы і інш. Разнастайнасць тэхнік апрацоўкі металу: ліццё, чаканка, гравіроўка, залачэнне і інш. Гатычныя і рэнесансныя рысы ў стылістыкі ювелірных твораў культавага прызначэння.

Барочная стылістыка вырабаў культавага (абклады абразоў, кніг, рэлікварыяў, паціраў) і бытавага прызначэння XVII ст. (дамінаванне расліннага арнамента, натуралістычнасць, свабоднае размяшчэнне па паверхні, багацце і пышнасць форм). Спалучэнне некалькіх тэхнік: чаканкі, ліцця, гравіроўкі, прасечкі, чарнення, філіграні, залачэння. Далейшае развіццё звоналіцейнай справы, кавальства (навершышы купалоў культавых будынкаў, надмагіллі, рашоткі для балконаў, варот, вокнаў, флюгеры).

Рокайльныя і класіцыстычныя тэндэнцыі ў мастацкай апрацоўкі металу. Разнастайнасць вырабаў для палацавых інтэр’ераў: канделябры, люстры, бра,

падсвечнікі, гадзіннікі з бронзы і серабра; шырокі асартымент сярэбранага посуду (талеркі, місы, вазы, віватовыя келіхі, відэльцы, нажы, лыжкі, судкі, чайнікі з падагрэвам – булера, скрыначкі для спецый і інш). Аздабленне конскай збруі і транспартных сродкаў, ёмістасцей для перавозкі дэкаратыўнымі накладнымі пласцінамі, акоўкай.

Устойлівы попыт у XIX – пачатку XX стст. на літыя архітэктурныя элементы (актыўнае грамадзянскае і жыллёвае будаўніцтва), разнастайнасць асартыменту: балконныя рашоткі, паркавыя агароджы і мэбля, рашоткі варотаў, прадметы інтэр’ера (пячныя дзерцы, лесвіцы); выкарыстанне ў дэкоры стылізаваных раслінных матываў ў спалучэнні с геаметрычнымі формамі. Пашырэнне кавальства, тэхнікі каваных выканання вырабаў: пракоўка, агінанне, рубка, скручванне; ужыванне ліставога і палоснага пракату.

Вырабы з каляровых металаў: медзі, волова, латуні, бронзы. Асартымент (дэкаратыўныя вазы, падстаўкі, абклады, падсвечнікі, накладкі і інш.). Зварот да стылістыкі мінулых часоў.

1.5. Мастацкая апрацоўка дрэва і косці.

Самыя пашыраныя і старыжытныя рамёствы. Даступнасць і таннасць матэрыялу, нескладаны працэс апрацоўкі, мінімальная колькасць інструментаў. Тэхнічныя прыёмы: дрэва секлі, пілавалі, свідравалі, стругалі, дзяўблі, тачылі, абпальвалі, таніравалі, распісвалі, фарбавалі, паліравалі, лакіравалі; вырабы ўпрыгожвалі разьбой, роспісам, выпальваннем, інкрустацыяй.

Старыжытныя знаходкі – Асавец, Ваўкавыск, Лукомль, Мінск, Полацк, Мсціслаў, гарадзішчы.

Манументальна-дэкаратыўная разьба: віды, час распаўсюджвання (да XV–XVI стст. – нескладаная контурная, трохгранна-выемчатая, нізкарэльефная разьба геаметрычнага характару; з XVII ст. на першае месца выходзіць высокарэльефная, скульптурная, ажурная разьба).

Царкоўныя інтэр’еры. Разныя іканастасы, царскія брамы. Царская брама з Праабражэнскай царквы в. Варанілавічы Пружанскага р-на (кан. XVI ст.),

іканастас царквы в. Хаціслаў Маларыцкага р-на (XVIII ст.), іканастас сабора Св. Мікалая ў Магілёве (ап. чв. XVII ст.), Троіцкай і Юр'еўскай цэркваў у Віцебску (XVII ст).

Работа беларускіх майстроў у Маскоўскай дзяржаве: іканастас Смаленскага сабора Новадзявочага манастыра ў Маскве. Клім Міхайлаў са Шклова, Восіп Андрэеў з Оршы, старац Арсеній. Палац аляксея Міхайлавіча ў Каломенскім

“Беларуская рэзь”. Флемская – ад ням. Flamme – полымя. Аб’ёмная залачная разьба іканастасаў нагадвае карункавы ўзор

Палацавыя інтэр’ера – Гродзенскі каралеўскі замак, Крэўскі замак, Мірскі замак.

3. Народнае дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва

3.1. Асаблівасці традыцыйнай апрацоўкі дрэва

Традыцыйная народная разьба. Сферы выкарыстання: прадметы побыту, посуд, транспартныя сродкі, прылады працы, архітэктурныя элементы, скульптура. Віды разьбы на Беларусі: кантурная, выемчатая, рэльефная, скразная (ажурная, аб’ёмная).

Даўбенне – старажытны спосаб апрацоўкі дрэва. Выдзеўбаныя рэчы: карцы, фаскі, кублы, багоўні, сальніцы, бойкі і інш. Залежнасць канструкцыі ад прызначэння. Архаічнасць і сімвалічнасць вобразнага рашэння вырабаў, абагуленасць і эрганамічнасць формы, сціпласць дэкару.

Трохгранна-выемчатая разьба – найбольш пашыраны від аздаблення. Прасніцы, разнастайнасць форм, багацце аздаблення: шматпялёсткавыя разеткі, зубчыкі, рамбы і трохкутнікі, шэўроны, сілуэты птушак і жывёл. Адлюстраванне касмаганічных ўяўленняў (асаблівасці арганізацыі матываў на плоскасці).

Рэльефная разьба, вырабы: формы для пернікаў, дошкі-клішэ для набіванкі. Сюжэты і матывы (дамінаванне зааморфных і антрапаморфных узораў), іх смвалічнае значэнне. Найўна-рэалістычная трактоўка,

геаметрызаванасць і абагуленнасць выяў, адсутнасць дэталізацыі. Асаблівасці арнаментальнай структуры дошак для набіванак, дамінаванне кветкавых (васількі, рамонкі, цюльпаны, бэз, лісты дуба, рабіны і інш.) і геаметрычных матываў (зорачкі, кругі, клеткі).

Прапілоўка – тэхніка стварэння ажурнага скразнога ўзору. Час распаўсюджання і тэрыторыі бытавання. Інструменты (лучковая піла з вузкім палатном). Канструктыўна-дэкаратыўныя элементы пабудоў і іх аздабленне: ліштвы, франтоны, вільчакі, вуглы, веранды, ганкі, вароты. Матывы (раслінныя, геаметрычныя, зааморфныя). Асаблівасці рашэння вільчакоў, іх архаічны характар.

Сталярнае і такаранае рамёствы, універсальны характар, шырокі асартымент вырабаў (прылады працы, прадметы хатняга ўжытку, мэблі і інш.). Сялянская мэбля – лавы, канапы, крэслы, зэдлікі, ложка, буфеты, асаблівасці дэкару: ужыванне тэхнік прапілоўкі і разьбы.

Драўляная скульптура. Драўляная цацка. Сучасны стан рамяства.

3.2. Традыцыйная беларуская кераміка і ганчарства.

Асаблівасці народнай керамікі: утылітарны характар, рукатворнасць, яснасць формаўтварэння, прастата і выразнасць дэкару.

Традыцыйны асартымент народных ганчарных вырабаў: кухонны посуд (гаршкі, латкі, пражэльнікі, рынкі, макатры і інш.), посуд для захоўвання і транспарціроўкі прадуктаў і ежы (збаны, гладышы, слоікі, спарышы і інш.), сталовы посуд (міскі, паўміскі, кубкі і інш.), гігіенічны посуд, дэкаратыўная кераміка (букетнікі, вазоны і інш.), цацкі. Спосабы і прыёмы аздаблення керамічных вырабаў.

Вядучыя ганчарныя цэнтры і характарыстыкі іх вырабаў. Гарадняннская кераміка – белагліняная, непаліваная, сціпла дэкарыраваная (хвалістыя і роўныя паяскі, косыя рыскі чырвона-карычневага колеру); асаблівасці форм посуду (буйныя, ёмістыя, блізкія да шару); жанравая мелкая пластыка, яе характар (наіўны рэалізм, гумар).

Цэнтры чорнаглянцаванай керамікі заходняй часцы Беларусі (Пружаны, Поразава, Пагост-Загародскі). Пружанскі бытавы посуд. асаблівасці формаўтварэння (выразнасць аб'ёмаў і члянэнняў, аснова – шар, конус, цыліндр) і дэкору (вертыкальныя і косыя палоскі, рамбічныя сеткі, завіткі, елачкі і інш.), яго падпарадкаванасць форме.

Гартаваная (абварная) кераміка. Асаблівасці фармовачнай масы і афарбоўкі. Тэрыторыі распаўсюджвання цэнтраў (вёскі Мядзельскага, Смаргонскага, Клімавіцкага, Клецкага раёнаў).

Івянецкая і ракаўская кераміка. Разнастайнасць вырабаў, выкарыстанне паліваў, ангобнай размалёўкі, характар дэкору (кропкі, завіткі, галінкі, парамыя і хвалістыя паяскі, геаметрычныя і раслінныя матывы).

Мелкая пластыка: гліняная цацка, вытокі і сувязь з сімволікай язычніцкага кulta. Археалагічныя знаходкі цацкі X-XIII стст.

Традыцыйныя сюжэты і вобразы беларускай цацкі; стылістыка (архічная і найўна-рэалістычная), асаблівасці формаўтварэння (абагуленнасць, стылізавасць, умоўнасць), выкарыстанне палівы. Цацка канца XIX-першай паловы XX стст. І яе асноўныя віды: свістулькі, бразготкі, фігуркі людзей і жывёл. Цэнтры рамяства (Дуброўна, в.Дрыбін Горацкага раёну, в. Харосіца, Вясялова, Сланёва Навагрудскага раёну, Ракаў).

Сучасны стан развіцця керамікі і ганчарства.

3.3. Традыцыйны беларускі тэкстыль.

Гісторыя развіцця народнага ткацтва. Тэрміналогія беларускага народнага ткацтва. Інструменты і матэрыялы. Фарбаванне нітак і тканін. Характарыстыка ткацкага станка.

Тэхнікі ткацтва. Нітовыя тканіны. Двухнітовыя тканіны. Выраб тканін на няцотнай колькасці нітоў. Чатырохнітовыя тканіны. Тканіны саржавых перапляценняў. Двухуточныя тканіны шашачнага перапляцення (“дымкі”). Тканіны з фактурным і ажурпадобным перапляценнем. Шасцінітовыя, васьмінітовыя тканіны. Арнаментальныя матывы нітовых тканін. Выбарнае ткацтва. Закладное ткацтва. Падвойнае ткацтва. Ажурнае ткацтва.

Асноўныя віды традыцыйных тканін: абрусы, ручнікі, поцілкі, паясы. Тэхнікі вырабу паясоў: на дошчачках, на бердзечку, на калодаццы.

Арнаментальныя матывы і сімволіка беларускага ткацтва: геаметрычны, раслінны, зааморфны арнаменты. Вобразы ўраджаю і ўрадлівасці. Хрысціянская сімволіка. Рэгіянальныя асаблівасці ткацтва. Сучасны стан рамяства.

Гістарычны агляд развіцця вышыўкі ў Беларусі. Віды вышыўкі: лічаная (процяг, крыжык, лічаная гладзь, мярэжка), адвольная (ланцужок, нялічаная гладзь, гафт, аплікацыя). Традыцыйная арнаментыка вышыўкі (геаметрычная, раслінна-геаметрычная, раслінная). Бракараўскія ўзоры. Сферы выкарыстання вышыўкі. Рэгіянальныя асаблівасці. Карункапляценне. Сучасны стан рамяства.

Паняцце аб народных строях. Жаночы касцюм, яго структура (сарочка, спадніца, фартух, безрукаўка, галаўныя ўборы). Канструкцыйныя і дэкаратыўныя асаблівасці. Здымныя ўпрыгажэнні. Мужчынскі касцюм, яго структура (сарочка, штаны, пояс, безрукаўнае адзенне). Асаблівасці дэкору. Мужчынскія галаўныя ўборы. Пояс у народным касцюме. Рэгіянальныя і лакальныя асаблівасці народнага касцюма.

3.4. Вырабы з саломы, лазы, паперы (выцінанка). Беларускі народны роспіс.

Гістарычны агляд пляцення на тэрыторыі Беларусі. Характарыстыка рамяства. Матэрыялы і інструменты. Сферы выкарыстання плеченых вырабаў. Віды пляцення. Пляценне з лазы і віды вырабаў.

Пляценне з саломы і віды вырабаў Падзел саламяных вырабаў на бытавыя і культавыя. Аграрна-магічная сімволіка саламяных вырабаў; калядная абраднасць (традыцыйныя і новыя формы калядных упрыгожванняў); выкарыстанне абрадавай атрыбутыкі з саломы да Вялікодна-вясновых і летніх святаў. Віды пляцення. Развіццё тэхнік пляцення. Узнікненне ў XX стагоддзі новых тэхнік, канструктыўных і кампазіцыйных прыёмаў. Рэчы, створаныя ў тэхніцы аплікацыі саломкай: гаспадарчы посуд, галаўныя ўборы.

Традыцыйныя канструктыўныя прыёмы стварэння саламянай скульптуры. Асноўныя прыёмы работы; віды вырабаў: лялькі, конікі, птушкі. Традыцыі стварэння саламяных павукоў. Асноўныя формы. Модульны прынцып формаўтварэння.

Аплікацыя саломкай. Традыцыйныя народныя ўзоры саламянай аплікацыі. Тэхналагічныя асаблівасці аплікацыі з улікам матэрыяла паверхні дрэва, тканіны і г.д. Характар кампазіцый (выкарыстанне арнаменту з геаметрычных элементаў, кампазіцыі з элементаў адвольнай крывалінейнай формы). Творчасць народных майстроў і прафесійных мастакоў.

Пляценне з драўляных шчэпак, стружкі і віды вырабаў. Пляценне з каранёў дрэў і віды вырабаў. Вырабы з бяросты, спосабы апрацоўкі матэрыялу.

Гістарычны агляд развіцця выцінанкі на тэрыторыі Беларусі. Матэрыялы і тэхнічныя прыёмы. Віды камазіцыйных рашэнняў: рапортнае, замкнёнае, сіметрычнае. Сферы бытавога і дэкаратыўнага выкарыстання выцінанак: для аздобы акон, паліц, рамак, вазонаў і інш. Сучасны стан рамяства.

Гістарычны агляд развіцця мастацкага роспісу. Характарыстыка рамяства, яго асаблівасці. Матэрыялы і тэхнічныя прыёмы. Сферы выкарыстання мастацкага роспісу. Роспіс па дрэву. Роспіс мэблі. Асаблівасці роспісу куфраў. Роспіс бытавых рэчаў: куфэркаў, талерак, цацак, кухонных дошак, плакетак. Роспіс па шклу. Роспіс тканін. Асаблівасці маляваных дываноў. Пісанка. Асноўныя тэхнічныя прыёмы аздобы пісанак. Набіванка і асаблівасці яе выканання. Сучасны стан рамяства.

ІНФАРМАЦЫЙНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. Аттенберн, Р. Энциклопедия антиквариата / Р. Аттенберн. – М.: БММ АО, 1997. – 332 с.
2. Буткевич, Л.М. История орнамента: учебное пособие для высших педагогических училищ / Л.М. Буткевич. – М.: Владос, 2004. – 272 с.

3. Гісторыя беларускага мастацтва : у 6 т. / рэд. кал. С. В. Марцэлеў (гал. рэд.) [і інш.]. - Мінск : Навука і тэхніка, 1987 - 1994. Т. 1 .- 1987. - 304 с.; Т. 2 - 1988. - 384 с.; Т. 3.- 1989. - 448 с.; Т. 4.- 1990. - 352 с.; Т. 5.- 1992. - 256 с.; Т. 6. - 1994. - 375 с.
4. Говор, В. Художественные ремёсла и промыслы Белоруссии / В. Говор, Е. Сахута. – Мн.: Наука и техника, 1988.-270 с.
5. Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва Беларусі XII-XVIII стагоддзяў. Альбом /склад. Высоцкая Н.Ф.- Мн.: Беларусь, 1984.- 235 с.
6. Жук, В.И. Декоративно-прикладное искусство Беларуси XVIII –XX веков: становление и тенденции развития / В.И. Жук.– Мн.: Белар. наука, 2006.- 319 с.
7. Курилович, А.Н. Белорусское народное ткачество / А.Н. Курилович. – Мн.: Наука и техника, 1981. – 119 с.
8. Лабачэўская, В.А. Повазье часоў – беларускі ручнік / В.А. Лабачэўская. – Мінск: Беларусь, 2002. –232 с.
9. Лобачевская, О.А. Возьми простую соломку / О.А. Лобачевская, Н.М. Кузнецова. – Мн.: Польша, 1988. -142 с.
10. Милюченков, С. А. Белорусское народное гончарство / С. А. Милюченков. - Мн.: Наука и техника, 1984. -160 с.
11. Починова, Н.В. Белорусская народная декоративная роспись: учебное пособие / Н.В. Починова. – Мн.: Вышэйшая школа, 2005. -174 с.
12. Раманюк, М.Ф. Беларускае народнае адзенне: Альбом / М.Ф. Раманюк. – Мн.: Беларусь, 1981.- 304 с.
13. Репина, Т.А. Художественные изделия из соломки / Т.А.Репина. – Мн.: Беларусь, 2008. – 286 с.
14. Сахута, М.Я. Беларуская народная кераміка / М.Я Сахута. – Мн.: Навука і тэхніка, 1987.- 112 с.
15. Селивончик, В. И., Возрождение ремесла: Пособие по ручному узорному ткачеству./ В. И. Селивончик, М. М. Винникова. – Мн.: Польша, 1993. – 144 с.

16. Трызна, Д. С. Беларускія дываны і габелены / Д. С. Трызна. – Мн.: Навука і тэхніка, 1981.– 127 с.
17. Фадзеева, В.Я. Беларуская народная вышыўка / В.Я. Фадзеева. – Мн.: Навука і тэхніка, 1991- 199с.
18. Фадзеева, В.Я. Беларускі ручнік / В.Я. Фадзеева – Мн.: Полымя, 1994. -327 с.
19. Шкут, Н.Н. Белорусские художественные промыслы (изделия из соломки и лозы) / Н.Н. Шкут. – Мн.: Наука и техника, 1985. – 158с.
20. Этнаграфія Беларусі. Энцыклапедыя. – Мн.: Белар. савецк. эцыклапедыя, 1989.– 575 с.
21. Якуніна, Л.І. Слуцкія паясы / Л.І. Якуніна. – Мн.: Навука і тэхніка, 1960. –23 с.
22. Яніцкая, М.М. Беларускае мастацкае шкло (XVI-XVIII стст.)/ М.М. Яніцкая. – Мн.: Навука і тэхніка, 1977. – 328 с.
23. Яніцкая, М.М. Беларускае мастацкае шкло: XIX- пачатак XX стст./ М.М. Яніцкая. – Мн.: Навука і тэхніка, 1984. –246 с.

Дадатковая

1. Ганецкая, І.У. Маёліка на Беларусі ў XI – XVIII стст./ І.У. Ганецкая. – Мн.: Навука і тэхніка, 1995. – 120 с.
2. Кацар, М.С. Беларускі арнамент: Ткацтва, вышыўка / М.С. Кацар,– Мн: БелЭн, 1996. – 208с.іл.
3. Здановіч, Н.І. Беларуская паліваная кераміка XI-XVIII стагоддзяў / Н.І. Здановіч, А.А. Трусаў. – Мн.: Навука і тэхніка, 1993. – 183 с.
4. Лазука, Б.А. Архітэктура, выяўленча і дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. Слоўнік тэрмінаў: дапаможнік для вучняў / Б.А. Лазука. – Мн.: Беларусь. 2001. – 158 с.
5. Лазука, Б.А. Гісторыя мастацтваў. 2-е выданне / Б.А. Лазука – Мн.: “Беларусь”, 2003. – 399 с.

6. Чростицкий Л. Фарфор. Знаки и марки европейских заводов/ Л. Чростицкий. – Варшава: Искусство, 1974. – 407с.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ